

שיטות מחקר איכותניות

תכנית המ.א., מכללת בני ברק
סמסטר קיץ, תשע"ו, 2016

פרופ' דפנה כרמלי

שעות קבלה - בתיאום מראש.
E-mail: daphna@research.haifa.ac.il

רקע

המחקר האיכותני חותר להבין התנסויות חברתיות מנקודות מבטם של המשתתפים. דגש מושם על זיהוי ופענוח של המשמעויות והפירושים שנותנים המשתתפים למצבים ולתופעות בסביבתם. לשם כך, נחוצה גישה מחקרית ושיטות עבודה ייחודיות, הנבדלות, באופן מהותי מאלה המקובלות במחקר כמותני. למעשה, כל שלב בעבודה, מהגדרת הנושא ומיקודה של שאלת מחקר, עד קביעת השיטות שתיושמה, איסוף הנתונים וניתוחם, מצריך מודעות ומיומנות ייחודיים, ובכלל זה, התבוננות רפלקסיבית של החוקרת על עצמה ועל עבודתה.

מטרות הקורס

מטרתו של קורס זה היא להקנות לסטודנטיות הבנה וכישורים מעשיים בתחום המחקר האיכותני. לשם כך נבחן באופן ביקורתי ונתרגל

- הנחות יסוד ומושגים תיאורטיים עליהם מתבססת הפרדיגמה האיכותנית.
- בחירת נושא וניסוח שאלת מחקר איכותנית
- תכנון ופיתוח של מערך מחקר איכותני
- שיטות איסוף וניתוח של נתונים איכותניים: ראיונות חצי-מובנים, תצפיות, ניתוח טקסטים
- תהליכים אישיים שחווה החוקר במהלך המחקר
- סוגיות אתיות ודרכי התמודדות עמן
- כתיבת דו"ח מחקר איכותני

ג. מתכונת הקורס

- המפגשים יתקיימו במתכונת של הרצאות, דיונים, ותרגול אקטיבי.
- הסטודנטיות יתבקשו לבצע במהלך הסמסטר תרגיל במספר שלבים, בהתאם לנושאי הלימוד. התרגיל יכלול הגדרה של נושא ושאלת מחקר, בניית מערך מחקר, איתור וקריאה של חומר תיאורטי, איסוף נתונים וניתוחם. בסיום הקורס יוגשו כל אלה כעבודה מסכמת (ר' פירוט בהמשך).

ד. חובות הקורס:

- נוכחות סדירה והשתתפות פעילה בשיעורים - 10% מהציון
- קריאה של המקורות הביבליוגרפים (דרישת מעבר)
- הגשת המטלות - 90% מהציון

נושאי הקורס

אנא הביאו אתכן לכל שיעור עותק מודפס או מקוון של המאמרים שהתבקשתן לקרוא.

נושא	מטלה	קריאת חובה
1.	מבוא : יסודות המחקר האיכותני – בחינה השוואתית ביחס למחקר כמותני	תארי ארוע או סיטואציה שלקחת בה חלק, אשר יהווה את שדה המחקר שלך לעבודה בקורס זה (עד 500 מלים).
2.	מערך המחקר : נושא מחקר, שאלת מחקר, שדה מחקר, אוכלוסיית מחקר, החוקר כ"כלי מחקר"	ווייט, וויליאם פ'. 1998. "התפתחותו של מחקר חבורת קרן הרחוב". בתוך שוקד מ' ודשן ש' החוויה הבין-תרבותית. מקראה באנתרופולוגיה. ירושלים ותל-אביב: שוקן. עמ' 357-372. אלאור תמר, 1998. בפסח הבא: נשים ואוריינות בציונות הדתית. תל-אביב: עם עובד, עמ' 47-84. כרמלי, יורם. 1991. "הזר והלץ: לקחים מתצפית משתתפת בקרקס". במה: רבעון לדרמה. מס' 123-124, עמ' 88-104.
3.	ראיון מובנה למחצה - היבטים מילוליים ולא מילוליים, מדריך ראיון	Katherine R. Hampshire, Mwenza T. Blell, Bob Simpson. 2012. 'Everybody is moving on': Infertility, relationality and the aesthetics of family among British-Pakistani Muslims, Social Science & Medicine, 74(7),1045-1052
4.	תצפיות ותצפית משתתפת	Emerson J.P. 1970. Behavior in private places: sustaining definitions of reality in gynecological examinations. Recent Sociology, No. 2, 74-97. בירנבוים-כרמלי ד. 2000. צפונים: על מעמד בינוני ישראלי, ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית, פרק י"ב: יחסי שכנות ומוגבלות, עמ' 192-208.
5.	ניתוח טקסט	Birenbaum-Carmeli. D. 2014. Health journalism in the service of power: 'moral complacency' and the Hebrew media in the Gaza-Israel conflict, Sociology of Health

<p>& Illness, 36/4, 613–628</p> <p>Dapnha Birenbaum-Carmeli, Yoram S. Carmeli, Rina Cohen. (2000). 'Our first 'IVF baby': Israel's and Canada's Press coverage of procreative technology. <i>International Journal of Sociology and Social Policy</i>, 20(7), 1-38.</p>			
<p>Oudshoorn, Nelly. "The Decline of the One-Size-Fits-All Paradigm, or, How Reproductive Scientists try to Cope with Postmodernity."</p> <p>Franklin, S. 2015. Where Do Babies Come From?': UK IVF as a model of constitutive reproductivity</p>	<p>10. הצביעי על קשרים וזיקות בין סוגי הממצאים השונים שאספת: כיצד הממצאים לסוגיהם מעשירים את הבנתנו?</p>	<p>6. ניתוח היסטורי, שילוב שיטות וניתוח ממצאים</p>	
	<p>11. הצביעי על בעיות אתיות קיימות או אפשריות במחקר שהצעת</p>	<p>7. סוגיות אתיות וכתובה איכותנית</p>	

מטלות הקורס

מטלות הקורס קשורות זו בזו, כשהמוקדמות מהוות בסיס לבאות אחריהן. במהלך הסמסטר יצטברו המטלות לסקיצה של עבודת מחקר איכותנית.

המטלות תבוצענה בזוגות – אותן שותפות במשך כל הסמסטר – ותוגשנה על פי לוח הזמנים שפורט לעיל. כל המטלות תוגשנה למרצה בכתב, בעותק מודפס ביום ההגשה. העבודות תוגשנה מודפסות ברווח כפול, גופן 12. זכרו למספר את העמודים! אנא הימנעו מעטיפות. נחסוך נייר וסירבול.

הגשת המטלה המסכמת: 30.8.16

העבודה הסופית תאגד את עבודות הביניים ותכלול את הסעיפים הבאים:

1. נושא המחקר + הרציונל לבחירה
2. שאלת המחקר
3. מערך מחקר היפותטי לבחינתה של שאלת המחקר המוצעת, כולל יתרונות ומגבלות של מערך זה.
4. תתי נושאים שהיית בודקת בסקירת הספרות
5. תיאור השדה
6. אוכלוסיית המחקר + מקומך במערך שתיארת
7. מדריך לראיון בנושא שהצעת + מוטיבים שעלו מתוך הראיון שבצעת. (תמלול הראיון ייכלל בנספח).
8. תיאור התצפיות שערכת בשדה המחקר ותובנות שעלו מתוכן (300-600 מלים).
9. ניתוח טקסט הקשור לשדה המחקר וציון מוטיבים שאת מזהה בו

10. קשרים וזיקות בין סוגי הממצאים השונים שאספת: כיצד הממצאים לסוגיהם מעשירים את הבנתנו?
11. בעיות אתיות קיימות או אפשריות במחקר שהצעת

ספרים בנושא

- צבר בן-יהושע, נ. (עורכת) (2001). **מסורות וזרמים במחקר האיכותי**, לוד: דביר.
- קופפרברג, ע. (עורכת) (2010). **חקר הטקסט והשיח: ראשומון של שיטות מחקר**. באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. **P302.H45 2010**
- קסן, ל. וקרומר-נבו, מ. (עורכות) (2010). **ניתוח נתונים במחקר איכותני**. באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. **LB1028.N59 2010**
- שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. תל-אביב: מכון מופ"ת. **שמורים LB1028.S395 2007**
- שקדי, א. (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. **שמורים H61.S5185 2003**
- תובל-משיח, ר. וספקטור-מרזל, ג. (עורכות) (2010). **מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות**. ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס. **H62.M352 2010**
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. **שמורים H61.C73 2007**
- Holloway, I., & Wheeler, S. (2002). *Qualitative research in nursing* (2nd ed.). Oxford, Great Britain: Blackwell. **RT81.5.H65 2002**
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage. **שמורים P302.7.L5381998**
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. New York: International University Press. **שמורים B828.2.L56 1985**

רשימת קריאה על פי נושאי הקורס

**מבוא : יסודות המחקר האיכותני
בחינה השוואתית ביחס למחקר כמותני**

- צבר בן-יהושע, נ. (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותי, השפעות וזרמים. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), מסורות וזרמים במחקר האיכותי (עמ' 13 - 20). לוד: דביר.
- שקדי, א. (2003). מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. פרק 1: הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיבי, עמ' 23-36.

החוקר כ"כלי מחקר"

ווייט, וויליאם פ'. 1998. "התפתחותו של מחקר חבורת קרן הרחוב". בתוך שוקד מ' ודשן ש' החוויה הבין-תרבותית. מקראה באנתרופולוגיה. ירושלים ותל-אביב: שוקן. עמ' 357-372.

אלאור תמר, 1998. בפסח הבא: נשים ואוריינות בציונות הדתית. תל-אביב: עם עובד, עמ' 47-84.

כרמלי, יורם. 1991. "הזר והלץ: לקחים מתצפית משתתפת בקרקס". במה: רבעון לדרמה. מס' 123-124, עמ' 88-104.

שדה מחקר, נושא מחקר, שאלת מחקר – בחירה, מיקוד, ניסוח המערך המתודולוגי במחקר איכותני: אוכלוסיית הנחקרים, תיקוף ומהימנות

שקדי, א. (2003). פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר, בתוך: שקדי, א. מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. עמ' 37-54.

שקדי, א. (2003). פרק 13: סטנדרטים של איכות המחקר, בתוך: שקדי, א. מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב, עמ' 242-227.

Birenbaum-Carmeli D., Y. S. Carmeli and S. Gornostayev (2008) Researching sensitive fields: Some lessons from a study of sperm donors in Israel, *International Journal of Sociology and Social Policy*, 28 (11/12), 425-439

סוגיות אתיות במחקר איכותני

דושניק, ל., וצבר בן-יהושע, נ. (2001). אתיקה של המחקר האיכותני. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), מסורות וזרמים במחקר האיכותני (עמ' 343-368). לוד: דביר.

Goldblatt H., Karnieli-Miller O., Neumann M. (2010). Sharing qualitative research findings with participants: Study experiences of methodological and ethical dilemmas, *Patient Education and Counseling*

Karnieli-Miller, O., Strier, R., & Pessach, L. (2009). Power relations in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 19, 279-289.

ראיון מובנה למחצה - היבטים מילוליים ולא מילוליים, מדריך ראיון

גילת, ע. והרץ-לזרוביץ, ר. 2010. שיטה לראיון וניתוח סיפור חיים המבוססת על הגישה הנרטיבית-טיפולית, בתוך קסן, ל. וקרומר-נבו, מ. (עורכות). (2010). ניתוח נתונים במחקר איכותני. באר-שבע:

הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. LB1028.N59 2010

Manderson, L., Bennett, E., & Andajani-Sutjahjo, S. (2006). The social dynamics of the interview: Age, class, and gender. *Qualitative Health Research*, 16, 1317-1334.

Katherine R. Hampshire, Mwenza T. Blell, Bob Simpson. 2012. 'Everybody is moving on': Infertility, relationality and the aesthetics of family among British-Pakistani Muslims, *Social Science & Medicine*, **74(7)**, 1045–1052

Carmeli, Yoram S. and Birenbaum-Carmeli, D. (2000). Ritualizing the 'Natural Family': Secrecy in Israeli Donor Insemination, *Science as Culture*, **9(3)**: 301-325.

תצפיות וניתוח תוכן

בירנבוים-כרמלי ד. 2000. צפונים: על מעמד בינוני ישראלי, ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית, פרק י"ב: יחסי שכנות ומוגבלותם, עמ' 192-208. (תצפיות)

Emerson J.P. 1970. Behavior in private places: sustaining definitions of reality in gynecological examinations. *Recent Sociology*, No. 2, 74-97. (תצפיות)

Daphna Birenbaum-Carmeli, Yoram S. Carmeli, Rina Cohen. (2000). 'Our first IVF baby': Israel's and Canada's Press coverage of procreative technology. *International Journal of Sociology and Social Policy*, **20(7)**, 1-38. (ניתוח טקסטים)

גמליאל, ט'. 2003. הסגנון המקאברי: מקרה-מחקר על התמודדות עם מוות, מגמות, מב (2), 240-262. (מקרה מחקר)

עיבוד וניתוח של נתונים וממצאים

ליבליך, ע. ותובל-משיח, ר. (2010) בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 21-42). באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

שקדי, א. (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב, פרק 5: עקרונות ניתוח הנתונים, עמ' 93-110.

Tsipy Ivry. 2010. Kosher medicine and medicalized halacha: An exploration of triadic relations among Israeli rabbis, doctors, and infertility patients. *American Ethnologist*, Vol. 37, Issue 4

כתיבת דו"ח מחקר

גירץ, קליפורד, 1990. "תאור גדוש: לקראת תיאוריית תרבות פרשנית", עמ' 15-40. בתוך פרשנות של תרבויות. תל-אביב: כתר.

שקדי, א. (2003). פרק 13: **סטנדרטים של איכות המחקר, מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. עמ' 227-242.

מחקרים איכותניים בתחום הבריאות

אונגר-ארנוב, י. (2009). חוויית העובדות הסוציאליות בקריה הרפואית רמב"ם - במלחמת לבנון השנייה (עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך). ביה"ס לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה, חיפה.

בנד-וינטרשטיין, ט. (2006). פרספקטיבות של בני משפחה על חיים באלימות אינטימית לאורך שנים (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

גולדבלט, ה. (2001). המשמעות שמעניקים מתבגרים לאלימות בין הוריהם (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

ישראל, ט. (2005). ההבניה האונטולוגית של מצבי צמח: המקרה של בית חולים בישראל (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

קריבנקו, י. (2009). עמדותיהם וחווייתיהם של אנשי-צוות סיעודי במפגש עם מטופלים אשר התקבלו למסגרות אשפוזיות בעקבות ניסיון אובדני (עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך). החוג לבריאות נפש קהילתית, אוניברסיטת חיפה, חיפה.

קרניאלי-מילר, א. (2006). בשורות רעות בגיל ההתבגרות: חוויית הבישור וההתבשרות על מחלה כרונית בעיני מתבגרים, הוריהם והרופאים (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

Band-Winterstein, T., & Koren, C. (2009). "We Take Care of the Older Person, Who Takes Care of Us?" Professionals Working with Older Persons in a Shared War Reality. *Journal of Applied Gerontology*, OnlineFirst, published on December 29, 2009 as doi:10.1177/0733464809357427

Goldblatt, H. (2009). Impact of caring for abused women on nurses' professional and personal life experiences. *Journal of Advanced Nursing*, 65, 1645–1654.

Goldblatt, H., Granot, M., Admi, H., & Drach-Zahavi, A. (2008). The experience of being a shift-leader in a hospital ward. *Journal of Advanced Nursing*, 63, 45–53.

Gramling, K. L. (2004). A narrative study of nursing art in critical care. *Journal of Holistic Nursing*, 22, 379–398.

Reid, D., Angus, J., McKeever, P., & Miller, K. L. (2003). Home is where their wheels are: Experiences of women wheelchair users. *American Journal of Occupational Therapy*, 57, 186–195.

Ridge, D., & Ziebland, S. (2006). "The old me could never have done that": How people give meaning to recovery following depression. *Qualitative Health Research*, 16, 1038–1053

Robinson Wolf, Z., & Rager Zuzelo, P. (2006). "Never Again" stories of nurses: Dilemmas in nursing practice. *Qualitative Health Research*, 16, 1191–1206.

